

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ІНДИКАТОР ЇЇ ЯКОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

HIGHER EDUCATION INTERNATIONALIZATION AS ITS QUALITY INDICATOR UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Аналітики вважають, що на розвиток вищої освіти впливають такі фактори, як глобалізація, створення і поширення нових технологій, активізація конкуренції, поступове розмивання державних кордонів, економічна та культурна інтеграція. З'ясовано, що міжнародні та міжкультурні аспекти освітніх програм і процесів викладання, навчання, досліджень є важливими для підвищення якості вищої освіти. Зазначено, що цілі інтернаціоналізації й очікувані вигоди відрізняються як у країнах, так і в закладах вищої освіти, але загалом усі сподіваються на те, що інтернаціоналізація сприятиме підвищенню якості та значущості вищої освіти у взаємопов'язаному і взаємозалежному світі, розвитку інтеркультурної та транскультурної компетентностей випускників, працевлаштуванню на міжнародному ринку праці та взаєморозумінню між народами. Забезпечення якості освіти, сприяння рівному доступу до неї, розширення прав і можливостей студентів щодо прийняття рішень належать до найважливіших завдань, які стоять перед вищою освітою в умовах зростаючої глобалізації. З метою вирішення цієї проблеми ЮНЕСКО проводить форуми щодо забезпечення якості, акредитації та визнання кваліфікацій у галузі вищої освіти на міжнародному рівні (2002, 2004, 2007). З'ясовано, що у секторі вищої освіти збільшується кількість міжнародних студентів в абсолютній більшості держав світу з активізацією їхньої мобільності – кредитної чи ступеневої. Вказано, що всі країни прагнуть отримати вигоди від інтернаціоналізації шляхом формування на національному рівні такої політики, яка дозволить регулювати і здійснювати моніторинг процесів, пов'язаних із наданням транскордонних освітніх послуг. Особлива увага приділяється реєстрації та ліцензуванню іноземних провайдерів, а також створенню агенцій забезпечення якості й акредитації нових програм і провайдерів. У висновках зазначено, що глобалізація є комплексним явищем і безперервним історичним процесом. Вона приводить до універсалізації та гомогенізації світу; відкритості національних кордонів і створення спільного ринку праці. Глобалізація впливає на системи освіти: збільшується фінансування на потреби освіти, досліджень і науки, створюються міжнародні мережі університетів, науковців і дослідників. Знання і навички, отримані студентами, повинні відповідати потребам мінливого ринку праці.

Ключові слова: якість вищої освіти, інтернаціоналізація, академічна мобільність, глобалізація, визнання ступенів і дипломів.

Analysts believe that the development of higher education is influenced by factors such as globalization, the creation and spread of new technologies, the intensification of competition, gradual erosion of state borders, economic and cultural integration. It has been found that the international and intercultural aspects of educational programs and teaching, learning and research processes are important for improving the quality of higher education. It is noted that the goals of internationalization and expected benefits vary both in countries and in higher education institutions, but in general, everyone hopes that internationalization will contribute to improving the quality and significance of higher education in interconnected world, the development of intercultural and transnational competences of graduates, will promote employment in the international labor market and mutual understanding among peoples. Ensuring the quality of education, promoting equal access to it, empowering students to make decisions are among the most important challenges facing higher education in a context of growing globalization. In order to solve these problems, UNESCO holds forums on the provision of quality, accreditation and recognition of qualifications in higher education at the international level (2002, 2004, 2007). In addition, in the sector of higher education, the number of international students in the vast majority of countries of the world increases with the activation of their mobility – credit or degree. It is indicated that all countries seek to benefit from internationalization by developing such a policy at the national level, through which it is possible to regulate and monitor the processes related to the provision of cross-border educational services. Particular attention is paid to the registration and licensing of foreign providers, as well as the establishment of quality assurance agencies and the accreditation of new programs and providers. The conclusions state that globalization is a complex phenomenon and is a continuous historical process. It leads to universalization and homogenization of the world; the openness of national borders and the creation of a common labor market. Globalization affects education systems, increases funding for education, research and science, and creates international networks of universities, scholars and researchers. Knowledge and skills acquired by students must meet the needs of the changing labor market.

Key words: quality of higher education, internationalization, academic mobility, globalization, recognition of degrees and diplomas.

УДК 37.014.5/25

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-1-10>

Дебич М.А.,

канд. пед. наук, доцент,
старший науковий співробітник,
провідний науковий
співробітник відділу політики
та врядування у вищій освіті
Інституту вищої освіти
Національної академії
педагогічних наук України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Вища освіта дедалі більше визнається важливим елементом у забезпеченні стійкого майбутнього для нашої планети та суспільств, а також у досягненні Цілей розвитку тисячоліття на глобальному, регіональному та національному рівнях. Нові або альтернативні провайдери вищої освіти, осо-

бливо за допомогою ІКТ, створили нову парадигму вищої освіти, розширили можливості отримання міжнародного диплома. Зростаюча комерціалізація вищої освіти акцентувала увагу на якості вищої освіти, визнанні ступенів, дипломів і кваліфікацій.

Нові освітні програми сприяють мобільності та постійному професійному розвитку, розширюють

можливості доступу до вищої освіти та її завершення на будь-якому етапі життя. Навчання впродовж життя є вимогою часу та продуктом суспільних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналітики вважають, що на розвиток вищої освіти впливають такі фактори, як глобалізація, створення і поширення нових технологій, активізація конкуренції, поступове розмивання державних кордонів, економічна й культурна інтеграція.

Глобалізація є найбільш поширеною і потужною особливістю перманентно мінливого світового середовища. Роль освіти, передусім вищої, як агента і каталізатора глобалізації є важливою сферою дискусій і досліджень. Обговорення питань характеру, причин, елементів, наслідків і значення глобалізації в майбутньому для освіти є плідним, доволі суперечливим, але дуже важливим. Дослідники Дж. Найт, Ф. Альтбах, У. Тайхлер, М. ван дер Венде розглядають глобалізацію, позиціонуючи її як ключовий чинник середовища, що має різний вплив на освіту – як позитивний, так і негативний. Таким чином, інтернаціоналізація та глобалізація розглядаються як різні, але динамічно взаємопов'язані явища.

Мета статті – довести, що інтернаціоналізація вищої освіти сприяє забезпеченню якості вищої освіти в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Дж. Найт визнає необхідність постійного оновлення (оновлення) визначення інтернаціоналізації вищої освіти, адже «важливість, масштабність і складність міжнародного аспекту вищої освіти неухильно зростає» [6, с. 3]. Вона має на увазі глобалізацію і становлення економіки, яка базується на знаннях, регіоналізацію, інформаційно-комунікаційні технології, нових постачальників вищої освіти, альтернативні джерела фінансування, транскордонну освіту, безперервне навчання і зростання кількості й різноманітності учасників як нові реалії та виклики за нинішніх умов. Як зазначає Дж. Найт, «інтернаціоналізація змінює вищу освіту, а глобалізація змінює інтернаціоналізацію» [6, с. 1].

Ф. Альтбах вважає «глобалізацію ключовою реальністю XXI ст., що вже глибоко вплинула на вищу освіту й зумовила її значну інтернаціоналізацію. Ми визначаємо глобалізацію як реальність, утворену надзвичайно інтегрованою світовою економікою, новими інформаційно-комунікаційними технологіями, появою мережі міжнародних знань, зростанням ролі англійської мови та іншими впливами і силами, які перебувають поза межею контролю з боку академічних інституцій» [1, с. IV].

У. Тайхлер зазначає, що «глобалізацію на початку визначали як сукупність суттєвих змін у контексті та внутрішньому житті вищої освіти, пов'язаних зі зростаючим взаємозв'язком між різними частинами світу, коли національні межі роз-

миваються або навіть зникають. Але останніми роками термін «глобалізація» замінюють на термін «інтернаціоналізація» у суспільній дискусії з питань вищої освіти та змінюють значення: термін має тенденцію використовуватися для будь-якого над-регіонального явища, пов'язаного з кращою вищою освітою, а також для / або всього, що пов'язане з вищою освітою у глобальному масштабі та характеризується ринком і конкуренцією» [8, с. 23].

М. ван дер Венде підкреслила вплив зовнішнього середовища, зокрема глобалізації. «Інтернаціоналізація – це будь-яке систематичне зусилля, мета якого – зробити вищу освіту такою, що відповідає вимогам і викликам, пов'язаним із глобалізацією суспільств, економік і ринків праці. Цей підхід підкреслює, що інтернаціоналізація є відповіддю вищої освіти на глобалізацію – сукупність взаємопов'язаних процесів культурного, політичного, економічного та технологічного характеру, які перетинають національні кордони» [10, с. 19].

Міжнародні та міжкультурні аспекти освітніх програм і процесів викладання, навчання, досліджень є важливими для підвищення якості вищої освіти. Слід зазначити, що цілі інтернаціоналізації й очікувані вигоди відрізняються як у країнах, так і в ЗВО, але загалом усі сподіваються на те, що інтернаціоналізація сприятиме підвищенню якості та значущості вищої освіти у взаємопов'язаному і взаємозалежному світі, розвитку інтеркультурної та транскультурної компетентностей випускників, працевлаштуванню на міжнародному ринку праці та взаєморозумінню між народами. Забезпечення якості освіти, сприяння рівному доступу до неї, розширення прав і можливостей студентів щодо прийняття рішень належать до найважливіших завдань, які стоять перед вищою освітою в умовах зростаючої глобалізації. З метою вирішення цієї проблеми ЮНЕСКО проводить форуми щодо забезпечення на міжнародному рівні якості, акредитації та визнання кваліфікацій у галузі вищої освіти (2002, 2004, 2007).

Завданнями Третього глобального форуму (2007) були: а) переглянути діяльність ЮНЕСКО, що стосується глобалізації та вищої освіти, з акцентом на міжнародне забезпечення якості, акредитацію та визнання кваліфікації протягом періоду, що охоплює середньострокову Стратегію ЮНЕСКО (2002–2007 рр.); б) вивчити нові виклики у сфері забезпечення якості, акредитації та визнання кваліфікації з особливим акцентом на потреби та перспективи студентів; в) вирішити етичні проблеми, пов'язані з глобалізацією та створенням суспільств знань на основі рівного доступу до якісної освіти; г) запропонувати майбутні дії для ЮНЕСКО та її партнерів у рамках Середньострокової стратегії (2008–2013 рр.) [9, с. 3].

Глобалізація і розвиток технологій радикально змінюють ландшафт вищої освіти. Згідно з даними

ОЕСР протягом наступних двадцяти років попит на вищу освіту зростатиме в геометричній прогресії – з нинішніх 99 млн студентів по всьому світу до 414 млн – у 2030 р. [2]. Крім того, у секторі вищої освіти збільшується кількість міжнародних студентів в абсолютній більшості держав світу з активізацією їхньої мобільності – кредитної чи ступеневої. Станом на 2017 р. у світі нараховувалося 4,6 млн міжнародних студентів [5].

Академічна мобільність актуалізує питання *про визнання ступенів і дипломів* у міжнародній політиці в галузі вищої освіти. Вища освіта відіграє важливу роль у сприянні миру, взаєморозумінню та терпимості, а також у творенні взаємної довіри між народами. У зв'язку з цим достовірність освітніх програм і кваліфікацій, зміст освітніх програм є надзвичайно важливими для студентів, роботодавців, академічних співтовариств. Дуже важливо, щоб кваліфікації, присвоєні транскордонними постачальниками, були законними та визнаними роботодавцями або державами для подальшого навчання як у своїй країні, так і за кордоном.

Академічна мобільність, мобільність програм і провайдерів з метою отримання прибутку розширюється у зв'язку з укладенням Генеральної угоди про торгівлю послугами (англ. General Agreement on Trade in Services, GATS). У зазначеній угоді освіта розглядається як послуга і встановлюються конкретні правила й умови лібералізації і регулювання торгівлі освітніми послугами. «Включення торгівлі послугами в галузі вищої освіти в рамки ГАТС стало реальністю, і цього змінити вже не можна. Кожна країна може встановлювати ті межі, у яких вона дозволить іноземним провайдерам послуг мати доступ до свого внутрішнього ринку в галузі освіти» [3, с. 9].

С. Марґінсон і М. ван дер Венде зазначають, що «деякі країни сприймають визнання освіти послугою як рушійну силу змін і національної користі; уряди, зацікавлені в торгівлі освітніми послугами, вважають програму ГАТС потенційно корисною для здійснення реформ у нових напрямках державного управління. Критичні зауваження включають занепокоєння щодо систем у країнах, які розвиваються, та вплив зовнішньої конкуренції на системи освіти» [7, с. 8].

Отже, деякі країни виступають проти того, щоб вища освіта розглядалася як товар. Інші вважають комерціалізацію і торгівлю послугами в галузі вищої освіти рушійною силою, корисною для здійснення реформ вищої освіти. Слід зазначити, що ринковий підхід до вищої освіти підтримують країни, які розвиваються, а також країни з перехідною економікою. Ці країни є не тільки ринками збуту послуг у галузі вищої освіти, але й активними учасниками міжнародного ринку освітніх послуг. Зокрема, кількість іноземних студентів у Китаї зросла і складає 10% від кількості міжнародних студентів у світі [5].

Таким чином, виникає певна амбівалентність: для однієї країни інтернаціоналізація означає нові

можливості для розвитку вищої освіти та людського капіталу, для іншої – виклик або загрозу. Однак усі країни прагнуть отримати вигоди від інтернаціоналізації шляхом формування на національному рівні такої політики, яка дозволить регулювати і здійснювати моніторинг процесів, пов'язаних із наданням транскордонних освітніх послуг. Особлива увага приділяється реєстрації та ліцензуванню іноземних провайдерів, а також створенню агенцій забезпечення якості та акредитації нових програм і провайдерів.

Узагальнимо наше дослідження. Глобалізація є комплексним явищем і безперервним історичним процесом. Вона приводить до універсалізації та гомогенізації світу; відкритості національних кордонів і створення спільного ринку праці. Глобалізація є однією з головних сил, що впливають на формування політик конкретних держав у різних сферах. Глобалізація впливає на системи освіти: збільшується фінансування на потреби освіти, досліджень і науки, створюються міжнародні мережі університетів, науковців і дослідників. Знання і навички, отримані студентами, повинні відповідати потребам мінливого ринку праці.

Збільшення чисельності мобільних студентів – це одна глобальна тенденція. У 2017 р. 4,6 млн студентів навчалися за кордоном – це майже у 2 рази більше, ніж у 2000 р. (2,1 млн). Наймобільніші – африканські студенти: кожен шістнадцятий навчається за кордоном. Мобільність створює багато переваг і можливостей, але багато студентів не повертаються на батьківщину; відплив інтелекту (англ. brain drain) є великою втратою для економіки країн, що розвиваються. Згідно з недавнім прогнозом глобальної студентської мобільності в 2025 р. кількість студентів, котрі навчатимуться за кордоном, досягне 8 млн чоловік. Слід зазначити, що кількість міжнародних студентів у світі зменшилася у 2016 р. і складала 4,1 млн, а п'ятірка країн-лідерів, які приймають найбільшу кількість студентів, залишається незмінною впродовж кількох років: США – 25%, Велика Британія – 12%, Німеччина – 6%, Франція – 8%, Австралія – 7%, Канада – 6% [4].

Висновки. Аналіз зарубіжних досліджень дає змогу зробити висновок, що глобалізація та інтернаціоналізація розглядаються як взаємопов'язані явища. Науковці стверджують, що глобалізація – це явище, яке впливає на вищу освіту, а інтернаціоналізація вищої освіти – це один із проявів реакції вищої освіти на можливості й проблеми, що виникають у зв'язку з глобалізацією. Отже, глобалізація – це комплексне явище, яке має багато наслідків для вищої освіти, а не тільки інтернаціоналізацію, тобто освіту без кордонів. Адже кордони мають велике значення, коли йдеться про відповідальність за якість освіти, доступ до неї та фінансування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Altbach P., Reisberg L., Rumbley L. Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. *A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education*. Paris : UNESCO, 2009. 278 p. URL: http://www.cep.edu.rs/public/Altbach_Reisberg_Rumbley_Tracking_an_Academic_Revolution_UNESCO_2009.pdf.
2. Education at a Glance 2012: OECD Indicators. Paris : OECD Publishing, 2012. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2012-en>.
3. Higher Education in a Globalized Society. UNESCO Education Position Paper. UNESCO, 2004. Printed in France (ED-2004/WS/33). 27 p. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136247e.pdf>.
4. Institute of International Education Project Atlas, 2016. URL: <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Project-Atlas/Explore-Data/2016-Project-Atlas-Infographics>.
5. Institute of International Education Project Atlas Infographics 2017. URL: <https://www.iie.org/Research-and-Insights/Project-Atlas/Explore-Data/Current-Infographics>.
6. Knight J. Higher Education in Turmoil: The Changing World of Internationalization. Rotterdam, Netherlands : Sense Publishers, 2008. 50 p. URL: <https://www.sensepublishers.com/media/475-higher-education-in-turmoil.pdf>.
7. Marginson S., Wende, M. van der. Globalisation and Higher Education. *OECD Education Working Papers*. № 8. OECD Publishing, Education at a Glance 2015. 74 p. URL: <http://www.oecd.org/education/research/37552729.pdf>.
8. Teichler U. The changing debate on internationalisation of higher education. *Higher education*. 2004. Vol. 48. P. 5–26. URL: <http://diversity.cofc.edu/journal-articles/internationalisation-of-higher-education>.
9. Third Global Forum on International Quality Assurance, Accreditation and the Recognition of Qualifications in Higher Education Learners and New Higher Education Spaces: Challenges for Quality Assurance and the Recognition of Qualifications Dar es Salaam, Tanzania 13–14 September 2007 DRAFT FINAL REPORT. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001559/155919e.pdf>.
10. Van der Wende M. Missing Links: The Relationship between National Policies for Internationalization and those for Higher Education in General. *National Policies for the Internationalization of Higher Education in Europe* / T. Kalvermark M., Van der Wende (Eds.). Stockholm, Sweden : Hogskoleverket Studies, National Agency for Higher Education, 1997. P. 10–41. URL: <http://www.uka.se/download/18.12f25798156a345894e2d4a/1487841932292/9708S.pdf>.